

Müasir dövrdə maliyyə bazarlarında bank resurslarının iqtisadiyyata təsirinin gücləndirilməsi mühüm strateji prioritetdir

(Əvvəlki qəzetin 16 noyabr 2017-ci il tarixli sayında)

Bu proqramın icarsına dair tapşırıqlar:

- fond birjasının hüquqi və təşkilati cəhətdən qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun təkmilləşdirilməsi, yeni ticarət sisteminin tətbiqi ilə baza və törəmə maliyyə alətlərinin ticarəti imkanlarının genişləndirilməsi;
- qiymətli kağızların və onlar üzərində hüquqların qeydiyyatı və uçotu mexanizmlərinin sadələşdirilməsi;
- dövlət və korporativ qiymətli kağızların vahid mərkəzi depozitar sisteminin yaradılması;
- qiymətli kağızların girovla yüklənməsi prosedurlarının optimalaşdırılması və avtomatlaşdırılması;
- maliyyə vasitəçiliyi xidmətlərinin regional əhatəsinin və bu növ xidmətlərə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi;
- investisiya şirkətlərinin fəaliyyətini tənzimləyən zəruri normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması və onların fəaliyyətinin təşviqi;
- aktivlərin idarəedilməsi şirkətlərinin fəaliyyətini tənzimləyən zəruri normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması və onların fəaliyyətinin təşviqi.
- investisiya fondları və digər kollektiv investisiya sxemlərinin (daşınmaz əmlak investisiya fondları və s.) fəaliyyətini tənzimləyən zəruri normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması və onların fəaliyyətinin təşviqi.

Əsas məqsəd iqtisadiyyata investisiyaların cəlb edilməsini və yenidən bölüşdürülməsini uğurla həyata keçirə bilən, investisiya fəallığını təşviq edən, dünya sərmayə bazarında ölkənin mövqelərini gücləndirən fond bazarının formalaşmasını təmin etməkdir. Bu məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı tədbirlər həyata keçiriləcəkdir:

- dövlət qiymətli kağızlar bazarının genişləndirilməsi;
- korporativ kağızlar bazarına yeni vəsaitlərin cəlb edilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi, qiymətli kağızların idarə edilməsi üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsi, qiymətli kağızlar bazarında peşəkar iştirakçıların işinin stimullaşdırılması;
- investorların hüquqlarının qanunverici və məhkəmə müdafiəsinin təkmilləşdirilməsi;
- uzunmüddətli investisiya risklərinin azaldılması, yeni investorların cəlb edilməsi məqsədilə fond bazarının maliyyə alətlərinin təkmilləşdirilməsi;
- korporativ kağız təklifinin təşviqi məqsədilə hələ də mövcud olan maneələrin tam aradan qaldırılması;
- birja sektorunda alqı-satqı sistemlərinin daha da inkişaf etdirilməsi;
- kapital axını, investisiya mənbələrinin ucuzlaşmasını təmin edən fond bazarı infrastrukturunun sürətləndirilməsi;
- fond bazarının tənzimləmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi. Ölkəmizdə əlverişli investisiya

iqliminin yaranmasına təsir edən ən mühüm amillərdən biri güzəştli vergi və gömrük ödənişləri sisteminin tətbiq olunmasıdır. Bildiyimiz kimi, gömrük-tarif siyasəti iqtisadi siyasətin həyata keçirilmə alətlərindən biridir və gələcəkdə də bu güzəştlərin tətbiqi müsbət effekt verərdi. Lakin bu güzəştlər tətbiq edilərkən xarici ticarət rejimlərinin, beynəlxalq təşkilatlar qarşısında öhdəlikləri nəzərə alınmaqla daxili bazarın strukturu, iqtisadiyyatın cari vəziyyəti, tələb və təklifin nisbəti əsasında çəvik, çoxpilləli, lakin birqiyətli izah olunan tariflər sistemindən istifadə olunması daha məqsədəuyğun olardı. Dövlətin azad iqtisadi zona yaratmaqda əsas məqsədi istehsalın rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsindən, xarici investisiyaların cəlb edilməsindən, idxal mallarına çəkilən xərclərin azaldılmasından və s. ibarətdir. Xarici investor daim kapital qoyduğu ölkədə qarşılaşa biləcəyi risk barədə düşünür. Burada risk dedikdə, xarici investorun qoyduğu vəsaitlərin itirilmə ehtimalı haqda düşümlər. İnkişaf etmiş ölkələrdə xüsusi təşkilatlar və investisiya bankları tərəfindən investorlar üçün xüsusi xidmət – risk qiymətləndirilməsi həyata keçirilir. Investor investisiya qoyuluşu həyata keçirmək istədiyi ölkədə istər siyasi, istərsə də, iqtisadi vəziyyətlə yaxından tanış olmadığı üçün o, belə şirkətlərə müraciət edərkən qarşılaşacağı risklər barədə məlumat alır və investisiya portfelində nəzərdə tutulan qiymətli kağızların strukturunda və təyinatında dəyişiklik etmək imkanı

əldə edir. Lakin, təəssüf ki, ölkəmizdə belə şirkətlər fəaliyyət göstərmir və bu da dolayısıyla investorların sayının artmasına və beləliklə də, maliyyə bazarının gözələnən inkişafına mane olmuş olur. İEÖ-də maliyyə bazarının ən vacib subyektlərindən biri investisiya bankları hesab olunur. İnvestisiya bankları bazara öz qiymətli kağızlarını çıxararaq maksimum gəlir əldə etmək istəyən müxtəlif şirkətlərə, səhmdar cəmiyyətlərə və hətta dövlətə bu istiqamətdə xidmət göstərən təşkilatlardır. İnvestisiya banklarının kommersiya banklarından əsas fərqi ondan ibarətdir ki, onlar kredit vermir və depozit cəlb etmirlər. Onun əsas üstünlüyü ondan ibarətdir ki, əgər bir şirkət maliyyə vəsaiti qıtlığı ilə üzləşmişdirsə o, kommersiya bankına müraciət edərək kredit götürmək və yüksək faiz xərçi ödəmək əvəzinə investisiya bankına

pozulması halları ilə bağlı aidiyyəti orqanlara müraciət edə bilərlər. Bu halda onların şikayətlərinə baxılması və səmərəli tədbirlərin görülməsi dövlətin bilavasitə vəzifəsi hesab olunur. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində müəssisə və təşkilatların davamlı mənfəətliyi təmin edilməsi, etibarlı tərəfdaşların tapılması, sağlam maliyyə mənbələrinin axtarılması üçün etibarlı və dürüst informasiya lazımdır. Belə informasiya isə müasir standartlara cavab verən uçot və hesabat sistemi vasitəsilə hazırlana bilər. İnkişaf etmiş xarici ölkələrdə maliyyə hesabatlılığı sistemi yüksək səviyyədə inkişaf etmişdir və şirkətlər birmənalı olaraq illik maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə təqdim etməyə borcludurlar. Respublikamızda Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarının artıq tətbiq olunmasına baxmayaraq bu sistem hələ də təkmil fəaliyyət

göstərmir və demək olar ki, yalnız kommersiya bankları və bəzi açıq səhmdar cəmiyyətlər illik maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə təqdim edirlər.

göstərmir və demək olar ki, yalnız kommersiya bankları və bəzi açıq səhmdar cəmiyyətlər illik maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə təqdim edirlər.

göstərmir və demək olar ki, yalnız kommersiya bankları və bəzi açıq səhmdar cəmiyyətlər illik maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə təqdim edirlər.

nın inkişafına səbəb olacaqdır.

– bəzi ölkələrdə xarici investisiyaların cəlb üçün güzəştli rejim yaradılmışdır. Buna misal olaraq bələdiyyələrin yaratdığı “sənaye meydanları” adlanan xüsusi sahələri göstərmək olar. Burada əvvəlcədən qurulmuş istehsal infrastrukturunu olar və xarici investorlar güzəştli əsaslarla bu infrastrukturadan istifadə edirlər. Respublikamızda da bu tip xüsusi sahələrin yaradılması maliyyə bazarının inkişafına təkan verə bilər.

– ölkəmizdə risk qiymətləndirilməsi ilə məşğul olan xüsusi təşkilatların fəaliyyət göstərməməsi xarici investorların ölkəyə axınının nisbətən qarşısını almış olur. Belə ki, xarici investor kapital qoyduğu ölkədə qarşılaşa biləcəyi risk barədə məlumatlıdır və ölkəmizdə bu məlumatı investora verə biləcək xüsusi şirkətlərin olmaması maliyyə bazarının inkişafını ləngidir. İstər dövlət, istərsə də, özəl sektorda bu cür şirkətlərin yaradılması fikrimcə faydalı ola bilər.

– Respublikamızda investisiya banklarının fəaliyyətinə də xüsusi ehtiyac vardır. İnvestisiya bankları inkişaf etmiş maliyyə bazarlarının əsas iştirakçısı hesab olunur, çünki o, investorla emitent arasında mühüm vasitəçi rolunu oynayaraq investorun maksimum gəlir əldə etməsinə şərait yaradır. İlk mərhələdə Respublikamızda bu vəzifəni kommersiya banklarına vermək, fəaliyyət uğurla nəticələndirsə ayrıca investisiya banklarının yaradılmasına başlamaq olar.

– fond birjasının hüquqi və təşkilati cəhətdən qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun təkmilləşdirilməsi, yeni ticarət sisteminin tətbiqi ilə baza və törəmə maliyyə alətlərinin ticarəti imkanlarının genişləndirilməsi, qiymətli kağızların və onlar üzərində hüquqların qeydiyyatı və uçotu mexanizmlərinin sadələşdirilməsi.

– maliyyə vasitəçiliyi xidmətlərinin regional əhatəsinin və bu növ xidmətlərə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi.

– investisiya şirkətlərinin fəaliyyətini tənzimləyən zəruri normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması və onların fəaliyyətinin təşviqi. Eyni zamanda, maliyyə bazarının fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirilməsi.

– kiçik və orta sahibkarlar üçün alternativ birja ticarəti platformasının yaradılması, onların fond bazarından maliyyəyə əlverişli imkanlarının artırılması və təşviqi.

– Maliyyə bazarında əsas informasiya bazası hesab olunan maliyyə hesabatlarının şəffaflığının təmin olunması ilə əlaqədar olaraq tədbirlərin həyata keçirilməsi, bu sahədə kadr hazırlığına xüsusi diqqət yetirilməsi məqsədəuyğun hesab olunur.

Əvəz ƏLƏKBƏROV,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin “Maliyyə və maliyyə institutları” kafedrasının müdiri, iqtisad elmləri doktoru, professor, “Professorlar” klubunun rəyasət heyətinin sədri, Elnur SADIQOV, iqtisad elmləri doktoru, professor

göstərmir və demək olar ki, yalnız kommersiya bankları və bəzi açıq səhmdar cəmiyyətlər illik maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə təqdim edirlər.

Bu müddət ərzində bazar iqtisadiyyatına keçidlə əlaqədar olaraq bir çox tədbirlər görülmüşdür. Özəlləşdirmə, qiymətlərin liberalaşdırılması, birgə müəssisələrin yaradılması və xarici investorların ölkəyə cəlb olunması, iqtisadi islahatların keçirilməsi və bu yöndə müxtəlif qanunların qəbulu, dövlət proqramlarının hazırlanması və tətbiqi bu tədbirlərin yalnız bir hissəsidir. Ölkəmizdə maliyyə bazarının inkişafını zəruri edən əsas amil bazar iqtisadiyyatının qurulmasıdır xarici investisiya axınının labüdlüyü ilə meydana çıxdı. Həyata keçirilən tədbirlərə baxmayaraq müasir dövrdə ölkəmizdə maliyyə bazarının inkişaf etdirilməsi istiqamətində hələ çox

mından tətbiq edilməsi zəruri hesab olunan vergi güzəştlərinin həyata keçirilməsi.

– ayrı-ayrı şərtlərlə və müxtəlif investor təbəqələri üçün dövlət qiymətli kağızlarının buraxılması.

– Respublikamıza cəlb olunan xarici investisiyaların əsas hissəsi neft sektoruna istiqamətlənmişdir, bu proporsiyayı dəyişərək qeyri-neft sektorunun inkişafı, dövlət əhəmiyyətli iri layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün istiqrazların buraxılması, eləcə də Respublikamızda dövlət və qeyri-dövlət qiymətli kağızlarının dünyanın ən inkişaf etmiş fond bazarlarına çıxışının təmin olunması.

– pensiya sistemində islahatların aparılması, əhalinin diqqətinin daha çox cəlb edilməsi və maliyyə savadlılığının artırılması üçün tədbirlərin görülməsi Respublikada qiymətli kağızların alış-həcminin artmasına, bununla da qiymətli kağızlar bazarı-